

Світлана Довбенко,

кандидат педагогічних наук,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Svitlana Dovbenko,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 37.011.34

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

FORMATION OF PROFESSIONAL ETHICS OF FUTURE TEACHERS: COMPETENCY APPROACH

У статті розкрито шляхи формування професійної культури майбутніх учителів початкової школи засобами компетентісного підходу. Професійна культура – це складний багатогранний тривалий процес формування професійних якостей педагога, його професійних знань та умінь. Компетентісна спрямованість навчально-виховного процесу сприяє професійному становленню особистості майбутнього вчителя.

На сучасному стані в Україні задля визначення результативності освітнього процесу окреслено наступні ключові компетентності: навчальна, соціальна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, загально навчальна, загальнокультурна, громадська, підприємницька, здоров'язберігаюча та ін. Аналіз понять «компетенція» та «компетентність» засвідчує спільне джерело їхнього походження, а саме – інтеграцію мотиваційної, знаннєвої та діяльнісної складових процесу навчання. Поняття «компетенція» включає в себе знання й уміння і може відображати готовність суб'єкта до виконання педагогічної діяльності. «Компетентність» характеризує здатність суб'єкта на основі здобутого рівня знань та досвіду виконувати різноманітні види педагогічної діяльності. Тому компетентісний підхід розглядається як фактор успішної реалізації педагогом своїх інтелектуальних, професійних, моральних та соціальних потенцій.

Ключові слова: Професійна культура, компетентісна спрямованість, навчально-розвивальне середовище.

The article speaks about the ways to help future teachers develop their ability to use competency approach to teaching elementary school students. Professional ethics is a complex versatile process of developing professional qualities of teachers, their theoretical knowledge and practical skills. Competency approach to teaching and learning process helps new teachers develop their professionalism.

Nowadays, in order to assess the quality of the teaching process, the following competency areas have been identified: educational, social, general educational, general cultural, civic, entrepreneurial, health, information technologies competencies, etc. Comparative analysis of the terms «competence» and «компетентність» that mean «competency» in English proves that both terms have the same root, which means integration of motivation, theoretical knowledge and practical skills into the teaching and learning process. The term «competency «competence» includes excellent knowledge and skills and might mean that new teachers' are ready to practice the profession. The term «компетентність» means that based on the acquired level of knowledge and experience, new teachers are prepared to operate successfully in the field, using different types of teaching activities. That is why; the competency approach is considered a factor of successful implementation of the teacher's intellectual, professional, moral, and social potentials.

Key words: professional ethics, competency approach, teaching and learning process.

В статье раскрыты пути формирования профессиональной культуры будущих учителей начальной школы средствами компетентностного подхода. Профессиональная культура – это сложный многогранный длительный процесс формирования профессиональных качеств педагога, его профессиональных знаний и умений. Компетентностная нацеленность учебно-воспитательного процесса содействует профессиональному становлению личности будущего учителя.

На современном этапе в Украине с целью определения результативности образовательного процесса выделены следующие ключевые компетентности: учебная, социальная, компетентность по информационным и коммуникационным технологиям, общеобразовательная, общекультурная, общественная, предпринимательская и другие. Анализ понятий «компетенция» и «компетентность» свидетельствует об общем источнике их происхождения, а именно - интеграцию мотивационной деятельности и составляющих процесса обучения. Понятие «компетенция» включает в себя знания и умения и может отображать готовность субъекта к выполнению педагогической деятельности. «Компетентность» характеризует способность субъекта на основе полученного уровня знаний и опыта выполнять различные виды педагогической деятельности. Поэтому компетентностный подход рассматривается как фактор успешной реализации педагогом своих интеллектуальных, профессиональных, моральных и социальных потенцій.

Ключевые слова: профессиональная культура, компетентностная направленность, учебно-развивающаяся среда.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження проблеми формування професійної культури майбутнього вчителя початкової школи дозволяє стверджувати, що в сучасній педагогічній науці висвітлення різних аспектів становлення педагога набуло особливого значення. Водночас ми спостерігаємо значні суперечності між вимогами суспільства до особистості «ефективного вчителя», його загальної та професійної культури та рівнем організації професійної підготовки в педагогічних вищих навчальних закладах. Саме тому необхідна подальша оптимізація системи підготовки вчителя з орієнтацією їх на високу самооцінку, емоційну врівноваженість та стабільність, особистісну зрілість, соціальну відповідальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що вітчизняні науковці активно вивчають і досліджують проблему формування професійної культури майбутнього вчителя, зокрема його професійну компетентність. Так, І.Пальшкова вважає, що професійна компетентність педагога є чинником підвищення якості освіти й включає професійно-змістовий, технологічний і професійно-особистісний компоненти. О.Савченко розглядає як невідмінну передумову модернізації початкової освіти створення сучасного навчально-розвивального середовища, де ключова роль відводиться особі вчителя-новатора. О.Шестопалюк вбачає в основі моделі інноваційного розвитку педагогічної освіти в університеті підсилення адресності підготовки й перепідготовки педагогів.

Формування мети статті. Розкрити особливості формування професійної культури майбутнього вчителя початкової школи засобами компетентісного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Опишемо окремі форми організації навчально-виховного процесу, які, з досвіду нашої роботи, можуть сприяти підвищенню професійної культури майбутнього вчителя.

Насамперед, слід акцентувати увагу на наявність гострих протиріч між соціальними функціями сучасної школи та потенційними можливостями їх реалізації. Школа, як відомо, це насамперед суспільний осередок культури, де формується особистість. О. Савченко зазначає: «... відомо, що не природні багатства і величина території стають у XXI ст. визначальними для розвитку окремої країни, а цінності устрою, рівень кваліфікації людських ресурсів, здатність швидко і сумлінно навчатися, продукувати нові ідеї та технологічно їх впроваджувати» [1, 136]. Таким чином, освіту слід розглядати як спеціально організований процес розвитку компетентностей особистості для вирішення нею соціальних і особистісних проблем на основі використання досягнень культури. Німецький філософ – екзистенціаліст М.Хайдегер визначив цю функцію так: «Культура тепер – реалізація верховних цінностей шляхом культивування вищих людських достоїнств» [2, 18]]. Саме тому вияв та реалізація людських сутнісних сил, їх соціальне та духовне збагачення, піднесення до вищого рівня досконалості складають основний зміст людинотворчої функції культури.

Надзвичайно важливе значення для формування професійної культури має компетентність педагога, яка характеризується здатність вирішувати завдання у різних сферах діяльності на основі набутих теоретичних знань. До них завдань належать аксіологічні проблеми, проблеми орієнтації у світі сучасних освітніх технологій, здатність впливати на учнів засобами діалогічного спілкування, цілеспрямованого створення виховних ситуацій. Так дослідник І. Бех розглядає виховні ситуації, що створюються шляхом здійснення особистісно-орієнтованого виховання і мають забезпечити розвиток такого рівня свідомості, який би спонукав до самопізнання і самоактивності з тим, щоб вона могла стати творцем власного духовного багатого життя. У цьому І. Бех зазначає: «треба культивувати такі ситуації, у яких стосунки з дітьми будуються на врахуванні їхньої гідності і праві бути особистістю» [3, 159].

Особливо актуальним сьогодні постає завдання національно-патріотичного виховання дітей та молоді, де виховні ситуації творяться реаліями життя, боротьбою українського народу з сепаратизмом, агресією та тероризмом. У процесі розв'язання таких ситуацій долається синдром національної та особистої неповноцінності, меншовартості, зневіри в можливість цивілізованого способу життєдіяльності в Україні, в подоланні корупції. Сьогодні виховати патріота – це значить сформувати в ньому свідому громадянську позицію, особливу спрямованість самореалізації, відповідальну соціальну поведінку.

Останнім часом в забезпечення виховних ситуацій результативним стали інформаційно-комунікативні технології. У залежності від поставлених завдань виокремлюють дослідницькі, пошукові, творчі, ігрові, інформаційні та практичноорієнтовані телекомунікаційні проекти. Завдяки Інтернет – проектом їх учасники з різних регіонів, міст, областей не лише співпрацюють над цікавими і важливими проблемами, але й спілкуються з однокласниками та опонентами, пропагують свій досвід.

В останній час популярними стали мультимедійні презентації. Мультимедійна, тобто багатокомпонентна (в складі якої наявні більше двох компонентів, наприклад, тексту, кольору, звуку, фото, відео тощо) інформація має більш ефективну педагогічну цінність. Саме використання різних способів подачі інформації, включення кольорових текстів, фото, відео, високоякісної графіки, анімації дає змогу створити продукт інформаційно-насиченим і зручним для сприйняття, який стає потужним дидактичним засобом, завдяки своїй здатності одночасного впливу в першу чергу на зоровий і слуховий аналіз авторів.

Отже, професійна компетентність виховної діяльності педагога – це інтегральне властивість, що водночас означає і процес, і результат творчої діяльності, концентрований показник особистісно-діяльності сутності

вихователя, зумовлений мірою реалізації його моральної зрілості, відповідальності, професійного обов'язку. Цього досягти неможливо «без задоволення від якомога повнішого розкриття власних сутнісних сил, від бачення перспектив подальшого руху вперед» [4, 232].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування професійної культури майбутнього вчителя є динамічним процесом, зумовленим комплексом зовнішніх і внутрішніх умов. До зовнішніх належать зміни у самій професії, вимогах до неї суспільства, нові вимоги законодавства про освіту. Процес професійного становлення прискорюється під дією внутрішніх умов: чим більше знає і вміє людина, тим більші вимоги ставить до себе. Учитель, який не усвідомив необхідності власних змін, професійно не розривається. Тому завдання полягає в підвищенні педагогічної культури майбутніх педагогів, що сприятиме гуманітарної педагогічного процесу.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо із проблемою розвитку фахової компетентності педагога.

1. Савченко О.Я. Особистісно-орієнтоване навчання / О. Я. Савченко Енциклопедія освіти [під ред. В.Г. Кременя]. – К. : Юрінком, Інтер, 2008. – 627 с.
2. Хайдеггер М. Лист про гуманізм / М. Хайдеггер. – К. : Знання, 2006. – 124с.
3. Бех І.Д. Ставлення професіонала в сучасних соціальних умовах / І.Д. Бех // Педагогіка толерантності // 2001. – №3-4. – С.157-276.
4. Титоренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К. : Либідь, 2003. – 276 с.

Reference

1. Savchenko O.Ya. Osobystisno-oryentovane navchannya. Entsyklopediya osvity [pid ped. V.H. Kremenya]. K. : Urinkom, Inter, 2008. s.627.
2. Khaydehher M. Lyst pro humanizm. K.Znannya. 2006. s.124.
3. Bekh I.D. Stavlennya profesionala v suchasnykh sotsial'nykh umovakh. I.D. Bekh. Pedahohika tolerantnosti. 2001. №3-4. s.157-276.
4. Tytorenko T.M. Zhytlyevyy svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti. K -Lybit', 2003. s.276.

